

ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ АКЦИЗНОГО ЗБОРУ В УКРАЇНІ

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Анотація. У статті досліджено особливості справляння акцизного збору в Україні.

Ключові слова: акцизний збір, облік, особливості, податкова база, місцеві й державний бюджет, наповнення, управління.

FEATURES OF EXCISE COLLECTION IN UKRAINE

Abstract. The article examines the peculiarities of collecting excise duty in Ukraine.

Keywords: excise duty, accounting, features, tax base, local and state budget, content, management.

Акциз або акцизний збір займає особливе місце в системі оподаткування діяльності фізичних і юридичних осіб. Перш за все, він поєднує не тільки фінанси та нормативні акти, а й поєднує соціальні та економічні функції. Останній коригує попит та пропозицію за рахунок збільшення цін на товари, спричинених акцизом, або шляхом вилучення їх зі списку оподатковуваних товарів. Рівень доходів національного бюджету залежить від їх ефективного поєднання. В даний час, згідно з чинним законодавством, підакцизними товарами є: тютюнові вироби; етанол; алкоголь; солодове пиво; деякі транспортні засоби; нафтопродукти; ювелірні вироби.

В новітній історії України акцизний збір застосовується з грудня 1991 року, коли Україна прийняла "Закон про акцизний збір", який набрав чинності в 1992 році. Особливістю поточного акцизного податку в країні є те, що жоден законодавчий документ не може відображати всі правила, що стосуються справляння акцизного збору.

Нараховані та сплачені акцизи на алкогольні напої та тютюнові вироби, вироблені українськими виробниками та ввезені на митну територію країни, визначаються "Законом про акцизний збір на алкогольні та тютюнові вироби" України. У 1992 р. до складу традиційних підакцизних товарів (тютюнові та алкогольні вироби) входили так звані «товари розкоші»: килими та кристали, ікра та рибні делікатеси, автомобільні шини, хутряні вироби та шкіряний одяг. Загалом, еволюцію податку на споживання в Україні за останні 10 років можна розділити на три основні етапи:

Перший етап був з 1996 по 1999 рік, під час якого акцизні збори справлялися з різних товарів, включаючи низку високоприбуткових та монопольних товарів, які давно відомі високими ставками податку з обороту. Другий етап був з 2000 по 2003 рік, коли 14 умовних товарних категорій було виключено зі списку підакцизних товарів. Система акцизів має властивість найкращої податкової організації – насправді її склад обмежений такими товарами: алкогольними напоями, тютюновими виробами, нафтопродуктами, автомобілями та ювелірними виробами. Третій етап розпочався в 2003 році, коли ювелірні вироби були виключені зі складу підакцизної продукції, – останню позицію з товарів, на які встановлено адвалерні ставки акцизного збору.

Як правило, акцизний збір розуміється як непрямий податок, включений у ціну товару і сплачений покупцем. Сума акцизу включена та сплачена до бюджету організацій, розташованих в Україні. Це також може бути підрозділ філій, офісів та інших відокремлених підприємств, які продають підакцизні товари, виготовлені ними, або товари, ввезені на територію України. Законодавчо поняття акцизного податку включено до Податкового кодексу України, який визначається як непрямий податок, яким обкладаються певні види товарів, які законодавчо визначені як звільнені від сплати податку, і він включається в ціну такі товари. Перелік товарів, для яких визначено акцизний збір, та ставки акцизу затверджені Верховною Радою України.

Акцизний податок – це специфічний вид податку на споживання, тобто певні товари сплачуються за декількома податковими ставками. Мова йде про етанол та інші алкогольні

дистиляти, алкогольні напої; тютюн, тютюнові вироби та промислові замітники тютюну; нафтопродукти, скраплений газ, автомобілі, кузови автомобілів, причепа та напівпричепа, мотоцикли. Згідно законодавства, платниками податку визначені: особи, які виробляють підакцизні товари (продукцію), у т.ч. з давальницької сировини; суб'єкти господарювання, які ввозить підакцизні товари; особи, які реалізують конфісковані підакцизні товари; замовники, за дорученням яких виробляються підакцизні товари з давальницької сировини, сплачують податок виробнику.

Фізичні або юридичні особи-резиденти або нерезиденти (включаючи їх відповідні філії) здійснюють передачу акцій, ощадних (депозитних) сертифікатів, операції з акціями приватних акціонерних товариств та не підлягають оподаткуванню податками на спеціальні операції. Інші форми корпоративних прав, крім цінних паперів; передача цінних паперів та похідних операцій; цінні папери, інші форми корпоративних прав, крім цінних паперів, випущених нерезидентами. Об'єктом акцизного податку є реалізація підакцизних товарів (продукції). У той же час країна використовує два види акцизів, - універсальні і специфічні.

Вважається, що універсальний акциз має широку базу оподаткування. Популярність універсальних акцизів зумовлена різноманітними факторами. Широка база оподаткування забезпечує стабільні доходи бюджету, і ці доходи не залежать від змін в уподобаннях споживачів та асортименті проданих товарів. Універсальні ставки сприяють контролю податкових органів за правильністю сплати податків. Універсальні акцизи є дуже нейтральними до процесу ціноутворення, оскільки податковий тягар рівномірно розподіляється між усіма товарними групами. Однак, порівняно з іншими непрямими податками, цей недолік податку на загальне споживання до непрямого податку має значний соціальний вплив на інфляцію та соціальний регрес, і цей недолік є більш очевидним. У практиці оподаткування існує три форми універсальних акцизів.

Специфічні акцизи. Ці акцизи виникли значно раніше, ніж універсальні. Характерними їх рисами є обмежений перелік товарів, по яких вони стягуються, а також диференційовані ставки по окремих групах товарів. Акцизний збір в Україні було запроваджено у 1992 р. і разом з ПДВ він замінив податки з обороту і з продажу. Порядок обчислення і сплати акцизного збору регламентується Податковим кодексом України.

Перелік товарів, що підлягають оподаткуванню акцизом (товари, що підлягають оподаткуванню) та ставка акцизного збору затверджені законодавством і є єдиними на всій території України для вітчизняних та імпортованих товарів. Перелік підакцизних товарів включає алкоголь та алкогольні напої, тютюнові вироби, транспортні засоби та використовувані для них шини, бензин, спортивні гвинтівки, ювелірні вироби, магнітофони та звукозаписувальну техніку, відеоапаратуру, відеокасети та аудіокасети, компакт-диски, кольорові телевізори чи телевізори, ресторани, офісні меблі, шкіряний та хутряний одяг, шоколад, кава, рибні делікатеси та частина тушок домашньої птиці.

З 1 січня 2000 року перелік товарів, що підлягають оподаткуванню, був значно зменшений, ставка податку змінена, а також запроваджено новий механізм розрахунку акцизного податку на ввезені товари з використанням процентної ставки податку на товари, що підлягає оподаткуванню. Однак недоліком цього податку є складність та масштабність адміністративних зловживань. Розрахунок та стягнення податку на додану вартість вимагають правильного визначення податку на додану вартість. Існує два методи розрахунку: заробітна плата + прибуток; це дохід від реалізації та матеріальні витрати.

Акцизний збір може розраховуватись за ставкою у процентах до обороту з продажу: товарів, що вироблені на митній території України, – виходячи з їх вартості, за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами на товари, які він виробляє, без податку на додану вартість та акцизного збору; товарів, що імпортуються на митну територію України, – виходячи з їх вартості, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари, які він імпортує, без ПДВ та акцизного збору (але не менше митної вартості таких товарів з урахуванням сум ввізного мита без ПДВ та акцизного збору).

Ставка акцизного збору затверджується Верховною Радою України. Ставка акцизного збору в усіх частинах України є єдиною, і забезпечується збирання коштів (з імпорту в Україну) та місцевих бюджетів (частково з товарів, вироблених на даній території, за місцем їх виробництва), у співвідношеннях, встановлених Верховною Радою України.

Датою виникнення податкових зобов'язань з продажу підакцизних товарів (продукції) вважається дата, що припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій,

що сталася раніше: 1) дата зарахування коштів від покупця (замовника) на банківський рахунок платника акцизного збору як оплата товарів(продукції), які продаються, а у разі продажу товарів (продукції) за готівку – дата їх оприбуткування в касі платника акцизного збору, за відсутності такої – дата інкасації готівкових коштів у банківській установі, що обслуговує платника акцизного збору; 2) дата відвантаження (передачі) товарів (продукції). Підприємці, які імпортують податкові товари (продукцію), мають подати декларацію під час транзиту та заявити до органу митного нагляду у двох примірниках, один із яких направляється до органу податкової інспекції, де знаходиться суб'єкт господарювання для справляння акцизного збору.

Рівень ставки становить 10,0% - 300,0%. Цей розрив виникає внаслідок оподаткування митної вартості ввезених товарів як об'єкта. Застосування цього рівня ставок можна пояснити тим, що з урахуванням тарифів необхідно розрахувати відсоток ввезених товарів до митної вартості. Обов'язковими елементами норм і правил, що регулюють справляння податку на споживання, є кілька додатків. У сучасних умовах це перелік товарів, що підлягають оподаткуванню, та відповідні їм податкові ставки.

Однак значення акцизу у структурі податкових надходжень співставне з середньоєвропейським показниками. Вага надходжень від оподаткування пального акцизом в загальних податкових надходженнях зведеного бюджету України була дещо вищою, ніж у середньому в країнах ЄС, - 5,7% відносно 5,1%, а от по відношенню до ВВП – нижчою, - 1,3% порівняно з 1,8%. Але надходження акцизного податку з пального в Україні зросли на 43,0% і сягнули 1,8% ВВП країни. Тобто, вони досягли середньоєвропейського рівня.

В даний час до 2020 року 13,44% надходжень податку на споживання будуть і надалі зараховуватися для забезпечення паливом для місцевих бюджетів. Орієнтовна загальна сума коштів, яку отримає громада, становить 7,7 мільярда українських гривень. Нагадаємо, що кілька років тому податок на споживання палива почав включатись до бюджету громади. Місцевий податок на споживання палива - це не лише інструмент боротьби з тінізацією у сфері обігу пального (30,0% до введення палива), а й джерело доходу громади для соціальних проектів - будівництво нових шкіл та дитячих садків, доріг, мостів, вул. макети тощо. Цей ресурс дуже важливий для місцевої автономії, оскільки податок на споживання палива приносить до 50,0% доходів місцевого бюджету різним громадам.

Висновки. Аналіз процесу формування акцизного збору в Україні та його застосування приводять нас до висновку, що питання вдосконалення системи управління акцизом все ще залишається дуже важливим. Основним принципом для розробки нової оптимальної концепції оподаткування має стати встановлення правил визначення та сплати акцизів, що обмежить можливість ухилення від сплати податків законними та незаконними методами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мармуль Л. О., Танклевська Н. С. Особливості оподаткування суб'єктів малого підприємництва. *Вісник економічної науки України*. 2004. №2 (6). С. 26-28.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: www.sta.gov.ua.
4. Митний кодекс України від 13.03.2012 р., № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
5. Буканов Г. М., Купін А. П. Проблема історії розвитку акцизного податку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Юридичні науки*. 2017. Вип. 1(2). С. 12-15.

Кучеренко Микола Анатолійович, старший викладач кафедри фінансів, обліку і оподаткування, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Переяслав, e-mail: mak24.75@meta.ua

Kucherenko Mykola – Senior Lecturer of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University, Pereiaslav, e-mail: mak24.75@meta.ua